

FJELL OG VIDDE

Gløtt fra landmålerlivet

Erling Bjørstad

IX. JOTUNHEIMEN

De veldige fjellmassivene stod som før med bottner og breer og tegnet brutte linjer mot himmelen. De hvite kappene var dog blitt kortere og tynnere og hadde fått rifter og svarte flekker. Men der fjellet var kledd av, var der svære grushauger eller lyse flak i veggen. Vattna lå bregrønne eller dypblå som de alltid hadde gjort, og tonene som øret fanget var høyfjellets evige røst: Det var dryppet fra fonnen, mullet og sukklet fra små vassårer som kroket sig fram mellom steinene, det var bruset fra styrtende og fossende bekker og sjoet fra den grå, steinete elva som breen sendte ut. Det hele løp sammen til en mektig sus som ga liv og stemning til den store steinverden.

Ubevisst hadde jeg sett det med bakgrunn i de opptegetninger jeg hadde lest om kartlegningen 80 år tidligere. Det var en ukjent heim de dengang drog inn i, en fjellverden som bare jegere og fangstmenn var fortrolig med og noen få turistpionerer hadde kikket på. Det var en beretning om slitets møye, om vanskelige transporter, om overnattinger i steinbuer og hillere og ukers fastlåsen i skodde og uvær. Men de hadde hatt opplevelriksdom og følt oppdagelsens glede.

Nu var fjellet gjennomvevet av ruter og steinene slitt flate av tråkket, og de gamle steinbuer og felegere var blitt så overfløydige at ingen tenkte på dem lengere. Det ble et hull i bildet og en tilpasning som ikke kledte arbeidet.

Vi begynte i Bøverdalen. Vi hadde funnet en ønskeplass for teltleiren på neset mellom Bøvra og Visa. De gamle, brunstekte husene på Røysheim ruvet godt oppe på bakken, og nedenfor krøkte Bøvra sig bred og mektig og

fylte halve dalbunden. Omkring oss hadde vi smått bjørkekratt som lyste i solen og stod på hodet i det svartgrå vatnet i Visa.

Vi likte oss og var glad i stedet.

Sommerdagen la sin mildeste hånd over dalen og det var så varmt at elvene ble grå av brevann og leire. Det følte som en tyngsel når vi slet oss opp de stupbratte lier, men ble til en høytid under oppholdene på topper og breer. Vi ble brune på kroppen og lyse i sinnet.

En kvell satte det inn med voldsomt regn, og vi var lykkelige fordi vi hadde funnet et tilfeldig innsmett på Raubergstulen, hvor vi riktig følte oss hjemme i sæterbua. Utpå natten ble regnet skybruddlignende, og vi begynte å tvile på om Vorherre hadde glemt sitt løfte med regnbuen. Om morgenen flommet imidlertid solen igjen fra en mild, blå himmel og det gikk lett utover mot dalen.

Et overraskende syn møtte oss. Bøvra gikk som en gulgrå flod og fylte hele dalen. Gårdene lå som terninger på vatnet, og i kikkerten kunde vi se folk bakkse med kuer og griser for å få dem på det tørre. Men av teltleiren vår var intet spor å oppdage.

En time senere så vi hjemmets rester på nært hold. De flatklemte teltene hang fremdeles i pluggene, men var halvveis nedgjørmet og skimtedes sm lyse flak i det svartgrå vatnet. Bare smørbutten syntes å ha unnsloppet massegraven, og den duppet og snurret rundt i en bakevje og så komisk ut. Ellers var det ikke et blaff av munterhet. Pengebeholdningen ble dog reddet. Både assistentenes oppsparte midler, som lå i jernbeslåtte kister og mine egne budsjettbeløp, som var langt mindre solid forvaret, så imidlertid nokså avbleket og tuffset ut og skapte berettiget tvil om deres reelle innløsningsverdi.

Nogen dager fremover hang der gule, grønne og røde seddler på tørk under taksnorene i teltene i tillit til menneskers ærlighet og Norges Banks velvilje.

Befrikk for adskillig jordisk gods, men med en følelse av å vandre i fedres fotspor tok vi fatt på kløvningen opp gjennom Leirdalen på vei til Langvatnet mellom Leirvassbu og Gjendebu. Litt bråk ble det før hester og folk fikk det i blodet igjen, men snart knirket det ryttmisk og kjent i meisene der kløvkolonnen rugget oppover. Under Høgvaglen kom vi borti nokså mye ur, som skapte komplikasjoner for kløvkarene og litt uro for

oss som bare så på. Men det ble med forskrekkelsen, og snart kunde vi kløve av på den lange, flate odden som stikker ut i vatnet nordfra. Vi viet teltpluggene ekstra omtanke, for leiren lå i 1370 m,s høyde over havet, og det var lett å skjønne at vinden kom til å kaste stygt i fjellgryten mellom de svære tindene. Det var imidlertid en vakker kvell, og topper og breer la skarpe skygger i vannet.

Herligheten varte nøyaktig ett døgn. Så satte det inn med skodde, regn og vind og tilslutt storm. Vi førte en livsens kamp for å berge teltene. En natt røk tre av dem på sjøen, og halvnakne og gjennomvåte søkte vi å redde det som reddes kunde. Særlig husker jeg hvorledes en vordende advokat klynget sig til de siste tougstumper, mens teltet som en mektig ballon sakte og sikkert slæpte ham mot undergangen. Uværet varte nøyaktig i 12 døgn, og mesteparten av disse dager gikk med til å utstudere og prøve nye forankringer. Tilslutt var hele leirens skjebne så å si knyttet til en hovedhjørnsten bak en av de store blokkene som istiden har lagt igjen. Disse blokkene øvet ellers den samme tiltrekning på assistentene som alt ubestigelig på en ekte alpinist. De klattret og kløv med fingertupptak og rare benstillinger indtil den ivrigste ramlet ned og påkallte spesiell omsorg i flere dager. Selv fant jeg meg en mere ufarlig beskjeftigelse. På odden holdt der til et fjellrypekull, og ungene var akkurat så store og lubbnne at de appelerte til følelsene. Hver dag fant jeg dem igjen, og timevis sat jeg i pels og regnfrakk og studerte livet deres. Det så ikke innviklet ut, men formentlig bød det på problemer det også. Både rypemor og unger ble etterhvert så fortrolig med mig at de negligerte meg helt, og jeg kunde ta nøstene i hånden og stirre dem i øynene uten at de blunket. Det var et nytt og behagelig selskap og tiden gikk trods alt nokkså fort. Fra tid til anden skimtet jeg også noen regnfrakker borte i turistruten.

Vi fikk dog klore oss ferdig med tindene rundt vattnet og også med Surtningssuen, som dog foranlediget en ukes opphold på Memurubu. Syv gange besteg vi den forgjeves - 1400 m. opp og de samme antall meter ned - under en usikkerhet og vranghet omkring værforholdene, som er landmålernes værste fiende. Tinden skapte et kompleks hos oss. Det var tyngsel i vore støvler når vi sneglet oss tilværs om morgenen, og det var tyngsel i vor sjel når vi ravet ned igjen om kvelden. ”Ja, men idag har dere vel hat fint vær” sa fotturistene som hadde nydt solskinnene nede ved

Gjende og ikke hadde lagt merke til skoddedrevet omkring toppene. Vi hatet dem, vi løy for dem og ønsket vi sat under en steinhelle og var de eneste mennesker på jorden. Jeg hadde assistenter som var så sterke at de bevarte holdningen under pakkninger på 50 kg, og som med letthet kunde ha knust de elendige mellom sine fingre, men heller ikke den gleden kunde de unne seg.

Den syvende gangen lyktes det. Memurubreene gnistret i soldryssset og vi så riftene i de blå-violette tindene. Vi ga oss god tid da vi fanget det hele inn i vore store kameraer.

Det var som en befrielse, som en forløsning.

Om kvellen var det igrunnen nokså hyggelig nede på turistthyttten.

Vi ble liggende altfor lenge i traktene omkring Gjende, fordi regnet sat løst og skodden så ut til å være fastlimt til toppene. Olsokkvell var det stor fest på Bessheim, og vi møtte mannsterke opp. En rekke bygdekarer hadde også funnet samme veien, og jeg kunde ikke unngå å legge merke til at min assistent Nils var midtpunktet i en kreds med mange flasker i baklommen.

Da jeg langt på natt kom tilbake til leiren mere hørte enn så jeg Nils streve med hekteningen i telldøren, mens han halvhøyt mumlet: ”Å, Herregud la det regne imorgen.”

Men syndens sold er nå engang døden. Solen rant over en blå himmel og det ble purring og oppstandelse før en viss mand fikk skoene på. Nils var grøn i fjeset og så absolutt pessimistisk ut. Det ble en strid dag på Knutshø, Bukkehammeren og litt til. Jeg fulgte med visse anelser utviklingsprosessen for Nils’ vedkommende, og mit hjerte var ikke uten medynk. Rent fargemessig undergikk han interessante skiftninger, og tilslutt var han nokså hvit. Hans siste ord ble en bekjendelse til omvendelsen og angeren: ”Nei, aldrig skal jeg smake brennevin mere.”

Det er første og eneste gang jeg har virket aktivt i avholdssakens tjeneste.

Vi flyttet til Hindsæter. Leiren lå på fin, flat skogsmark dekket av brune furunåler. Det luktet kvæ av skogen og tyri av gamle stubber, og plassen var funnet og brukt av mange før oss. Nedenfor strypte Sjoa seg sammen og ble dyp og mørk i fargen, og bak oss kunde vi skimte keglen på Nautgardstinden og den buede himmellinjen av nubbene nordenfor. De var runde på den ene siden og utgravet og uthulet på den anden og var som en lærebok i geologi. Foran dem lå den vide Hindflyen som var så flat og steinet at vi

gikk i ring midt på lyse dagen fordi vi ikke turde se opp. Under tinden lå Hindholet som en stor botn med svaer ur.

Det var her vi møtte jerven.

Vi hadde søkt ly i surværet bak en stor stein, da den kom fram på en snøfonn like ved oss. Dyret oppførte seg nokså merkverdig. Det tusslet rundt på den vesle fonna, gjorde samme tingen flere ganger og så idethele ut til å ha vanskelig for å legge en fornuftig plan for sin framtid.

Men ennu merkeligere tedde min ene medarbeider seg. Han var jeger av blod og avstamning og hadde sikkert flere liv på samvittigheten enn røveren vis a vis. Nå var han hvit i ansiktet, vild i øynene og opp av halsen kom det faktisk rare, gurglende lyder som tydet på sterk sinnsbevegelse. Om det var disse som skremte jerven vet jeg ikke, men den tok ialfall kurs inn mot botnen og ble raskt borte i uren.

Dens kollega i blodtørstighet ble derimot ikke frisk igjen på mange dager.

Vi skulde flytte til Veodalen. Den er lang og kjedelig enten man går den forfra eller bakfra. Det eneste opplivende element er oksene, som alltid bringer en ut av retning og potenserer muskelkraften. Jeg hadde gått der flere ganger og til overmål erfaret at miljøet innbød til energi og tillempende bevegelser. Det lå derfor en viss spending i luften, da vi med leiet kløvhest forlot Veolie med kurs for Saubue i Veodalen.

Det begynte godt. Oksene inntok en helt overseende holdning til den knirkende gampen, og Trygve og jeg passet på å fortone oss mere som deler av dyret enn som selvstendige, silhuettskapende vesener. Bua nåddes også uten andre hendelser enn de som kan forudsees under kløvtransport, og vi følte en stille rørelse over skjebnens milde hånd. Der ble kløvet av og hesten sluppet på beite. Under leirslagningen var det som oksene våknet til nytt liv og mere intenseret virksomhet. Det begynte som en individuell interesse, men utviklet seg raskt til en massesugestion, som skyllet okser inn over oss. Snart var vi omgitt av en ringborg av mange meters tykkelse, og vi ante allerede de første horn i sidene. Men intet skjedde. De forreste stakk sine motbydelige ansikter like borti fingrene vore og slikket dem også - formentlig som et fredens tegn, og de bakenforstående inntok den passive holdning, som særpreger det publikum, som er kommet bare for å se på.

Vi tok også venlig imot den fremstrakte tunge, og gledet oss over den

omgangstone, som var på vei til å stabilisere seg.

Men så kom ulykken slik den alltid gjør, når man minst venter det. Hesten som var utenfor ringside lå pludselig under for en sterk utferdslengsel, som raskt fjernet den oppover skråningen på Hænanosi, formentlig på vei til de hjemlige beitemarker.

Vennskapet med vore nærmeste omgivelser var ennå ikke så grunnfestet at vi våget det gjennombrudd som ennå kunde ha halt dyret iland. Og der stod vi låst fast av horn og dumme øyne og så hestehalen forsvinde over fjellkammen.

Det gikk to dager før vi fant den igjen.

Senhøstes flyttet vi til Glitterheim. Forvandrerne var vendt tilbake til kontorene og vi hadde hytta og Ole Vole for oss selv. Luften var klar og kall, og tindene rykket nærmere enn før og ble skarpere i kanten. Vi så en villrendott og syntes det var rart endda Vole dagen iforveien hadde berettet om reinstroene som lå som lange, bukklede reip over Veodalen før masseherjingen gjorde ende på dem.

Nogen sneilinger la hvite slør over toppene og laget regndrypp i svarte sva bak hytta. Fra bremmen av Glittertind hadde vi firet os ned på Grotbreen og kom etter en del besverligheter ned i Trollsteinkvølven. Det var ufysent og grått dernede. Vatn suklet nedover veggene på Trollsteinhø, og det gufset kalt fra brefoten, som stod som en blå vegg mot et lite islagt tjern. Gamle nullinger bar bud om gammel ferdsel gjennom glupet, men i slæpa fant vi et fjellrypekull som neppe hadde været urodd svært meget.

Vi kokte kaffe på medbragt brisk, og den lette, blå røken la seg som en mildhet over det kalle, barske og øde. Og i slæpa gikk fjellskarven med lang hals og tittet på forstyrrelsen.

Det var likesom vi øynet en bru tilbake til dem som gikk foran og slet med legerne og steinbuene.